

NEOLIBERALISMENS KONSENSUSKRAV DRÆBER DEMOKRATIETS GRUNDIDEAL OM STRID

Wendy Brown

Undoing the Demos

Zone Books, 2015

295 sider, \$21,52

Den amerikanske politolog Wendy Brown tager i bogen *Undoing the Demos* livtag med neoliberalismen og undersøger, hvordan en allestedsnærværende økonomiseringslogik udfordrer de demokratiske grundprincipper.

Hendes tilgang til neoliberalisme som begreb er, som hun også selv påpeger, grundlæggende foucauldiansk. Bogen er således ikke baseret på en forståelse af neoliberalisme som “en statspolitik, en fase af kapitalisme, eller en ideologi der frisætter markedet”, men derimod på Browns forståelse af neoliberalisme som “en normativ fornuft der, når den bliver dominerende, tager form som en styringsrationalitet (governing rationality), der spreder sig fra specifikke formuleringer vedrørende økonomiske værdier, praksisser og meritter til alle egne af det menneskelige liv” (s. 30) – altså en *gouvernementalitetsteori* som vi også kender det fra Giorgio Agamben. Dog synes Brown at være noget mere fokuseret i hendes skrift, hvilket gør at tekstens pointer står meget tydeligt frem.

Ligeledes er det væsentligt at fremhæve, hvordan neoliberalisme hos Foucault og Brown ikke blot forstås som en videreudvikling af liberalismen, men at den på mange måder også er i direkte modstrid med liberalismens grundprincipper. Et eksempel er neoliberalismens krav til staten om ikke at lade det økonomiske marked passe sig selv, men istedet i alle henseender at understøtte og fremme den økonomiske konkurrence der understøtter og opretholder markedet. Hermed følger også, at neoliberalismens grundlæggende princip er ulighed, idet ulighed både er “præmissen og resultatet af konkurrence” (s. 64).

Det tætte parløb med Foucault dominerer bogens første del. Her gennemgår og gentænker Wendy Brown Michel Foucaults foredragsrække fra 1978-79 om biopolitikens fødsel med et særligt fokus på Foucaults behandling af neoliberalisme. Det er en udførlig og nærlæsende gennemgang, men det kan til tider også virke en anelse langt og gentagende. Især digressionerne til Foucaults

strid med Karl Marx' tænkning synes at være lettere uvedkommende biografisme i forhold til bogens erklærede ærinde; at præsentere en kritik af neoliberal rationale. Bogens første del er således stærkest de steder, hvor Brown reflekterer kritisk over Foucaults mangler, og der hvor hun anvender foredragsrækkens tankegods som afsæt for at analysere områder der, ifølge Brown, ikke ville have interesseret Foucault, såsom demokrati og borgerskab (s. 78).

Af Browns kritikker, er Foucaults manglende fokus på subjektpositionen Homo Politicus uden tvivl den mest centrale. Ifølge Brown ser Foucault bort fra denne subjektposition, idet han altid forholder sig til subjekter som individer og ikke som politiske medborgere (s. 73). Men, siger Brown, Homo Politicus er en nødvendig figuration for at forstå den gennemgribende forandring, neoliberalismens logik gennemfører. Homo Politicus er det grundlæggende politiske væsen, der kærer om og interesserer sig for privat suverænitæt og folkestyre (s. 87), og det er netop denne politiske subjektposition, som neoliberalismen truer med at erodere. Dette skyldes ikke mindst, at den neoliberale logik, ifølge Brown, har spredt sig fra den økonomiske sfære til at dække flere og flere aspekter af det menneskelige liv. Eller måske mere præcist, at den økonomiske sfære konstant svulmer, hvilket medfører, at "alle aspekter af eksistensen tænkes i økonomiske termer" (s. 17). Derfor er Browns tese også, at det politiske væsen hastigt er i færd med at blive erstattet af Homo Oeconomicus – økonomiske væsener, der måler og vejer alle livets aspekter fra dating til uddannelse og familieførøgelse i forhold til dets mulige afkast. Undoing the Demos skal derfor også forstås meget bogstavligt: Neoliberalismen annullerer den politiske borger (folket) og truer på den måde med at omstyrte det demokratiske grundprincip om folkelig politisk selvstyre – uanset hvilken praktisk udformning dette så må tage (s. 20).

Med afsæt i denne gennemgang og kritik går Brown videre til bogens anden del, der består af tre analytiske nedslag. Her undersøger hun mere indgående, hvordan den neoliberale logik har indvirket på tre forskellige områder, henholdsvis guvernement, lov og ret samt uddannelse.

Brown skriver at guvernement er en direkte følge af den postideologiske virkelighed, hvor politik ikke længere, som hos for eksempel Rancière, består af strid og antagonisme, men derimod er reduceret til pragmatisk løsningsorienteret konsensus (s. 130). På den måde decimeres klassiske politiske stridsspørgsmål baseret på klassekamp, borgerrettighedsbevægelser og interesseorganisationers mær-

kesager kraftigt. Som Brown skriver, “gennem en blød, inkluderende og teknisk orienteret fremgangsmåde begravnes konkurrerende forestillinger og strukturelle ujævnheder (såsom klasse), mens de normer og eksklusioner der produceres med styringen skjules” (s. 131). Brown er derfor stærkt kritisk overfor konsensus som politisk ideal og påviser nogle af de farer et stridsløst og ideologiforladt demokrati rummer. Heriblandt hvordan benchmarking og best practices afviser alle værdier der ikke har et umiddelbart økonomisk afkast. På den måde konstitueres et apolitisk samfund med snævre målsætninger og allerede givne dogmer (s. 139). Ligeledes påpeger Brown hvordan dette også markerer et skred i opfattelsen af subjektet. Hvor borgere tidligere blev betragtet som ansvarlige netop på grund af deres moralske suverænitet, er neoliberalismen interesseret i at ansvarliggøre individer i en sådan grad at enhver arbejder, student, forbruger og trængendes situation altid kan tilbagespores til dem selv (s. 132-133). Er du i en dårlig situation, er det med andre ord, fordi du har investeret din menneskelige kapital forkert. Der er med andre ord ikke tale om en klassisk marxistisk fremmedgørelse af individet, men snarere en form for hypersensibilitet hvor enhver modgang der føles på kroppen også må søges i kroppen. Med et sådan perspektiv på ansvarliggørelse er det derfor også en anelse mærkelig at affekteori fylder så lidt i bogen. En analyse af neoliberalismens virkninger på individet ville klart kunne gavne af dette perspektiv, hvilket tænkere som Lauren Berlant og Sara Ahmed da også allerede har illustreret.

De følgende to kapitler tager begge afsæt i en nordamerikansk virkelighed, men parallellerne til mere hjemlige forhold er aldrig svære at drage. Ikke mindst hendes gennemgang af det offentlige uddannelsesvæsens transformation er let genkendelig. Brown betragter uddannelse som et af demokratiets grundpiller, idet folkestyre kræver en oplyst befolkning, og derfor er hun yderst kritisk over for den neoliberale omfortolkning af uddannelse ud fra markedslogikker (s. 178). Det er da også tydeligt at høre Habermas klinge med om den herredømmefrie samtale, når hun skriver, “når uddannelse helliger sig til at forøge værdien af menneskelig kapital, så foragter det samtidig projektet med at producere samfundsborgere parate til at deltage i folkestyret” (s. 184). Ligesom Habermas ser Brown altså også en korrumpation af den borgerlige offentlighed. Og hvad værre er, så synes denne bevægelse at være selvforstærkende, idet anerkendelse af den almene dannelse fordrer en almen dannet borgerlighed (s. 200).

Undoing the Demos er en grundig og (sørgelig) rammende beskrivelse af demo-

kratiets afvikling, og der er i sandhed rigeligt at tage fat på, hvis man ønsker at rette op på denne situation og igen fremelske en oplyst og politisk borgerlighed. Bogen er velformuleret og samtidig mere pædagogisk anlagt end den demokratikritik som eksempelvis Hardt og Negri, Jaques Rancière eller Claude Lefort formulerer. Men desværre er det småt med de konstruktive muligheder. Som Brown skriver er *Undoing the Demos* en kritik, og bogen har derfor som formål at, "kortlægge hvordan fremkomsten af neoliberal rationalitet skader demokratiets ideal, dets forestilling og dets politiske projekt" (s. 201). Så må man blot håbe, at Wendy Browns næste bog vil tage løsningsspørgsmålet op og underlægge det en ligeså grundig og udførlig analyse som tilfældet er med denne bog.

Karl Emil Rosenbæk